

AUTOR

mgr Paulina Rostół

p.rostol@aon.edu.pl

Wydział Zarządzania i Dowodzenia, AON

ROZWÓJ WSPÓŁPRACY CYWILNO-WOJSKOWEJ W SIŁACH ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ. CZĘŚĆ 2

Słowa kluczowe: współpraca cywilno-wojskowa, operacje reagowania kryzysowego, SFOR, IFOR, misja stabilizacyjna w Iraku

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie jest kontynuacją artykułu pt. *Rozwój współpracy cywilno-wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (część I)* (*Obronność*, Zeszyty Naukowe WZiD, nr 2(18)/2016). W poprzedniej części przedstawiono założenia metodologiczne, w których sformułowano problem główny: **jakie czynniki i w jakim zakresie wpływały na rozwój współpracy cywilno-wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej?** Przedstawiono również problemy szczegółowe. Autorka dokonała w nim próby odpowiedzi na trzy pierwsze pytania:

1. Jaka była geneza współpracy cywilno-wojskowej?
2. Jaki wpływ na kształtowanie się współpracy cywilno-wojskowej miało międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych?
3. Jak przebiegał proces instytucjonalizacji współpracy cywilno-wojskowej w NATO i Siłach Zbrojnych RP?

W niniejszej części poddano analizie pozostałe problemy szczegółowe:

1. W jaki sposób na proces zmian w obszarze współpracy cywilno-wojskowej wpływały doświadczenia z operacji z udziałem Polskich Kontyngentów Wojskowych?
2. Jak na rozwój współpracy cywilno-wojskowej wpływa uzawodowienie Sił Zbrojnych RP?

Celem publikacji jest identyfikacja i eksplanacja uwarunkowań wpływających na rozwój współpracy cywilno-wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Wpływ doświadczeń z operacji w Bośni i Hercegowinie na rozwój współpracy cywilno-wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej

Siły Zbrojne RP, biorąc udział w operacjach poza granicami państwa od 1953 roku, wielokrotnie realizowały szereg zadań noszących znamiona współcześnie rozumianej współpracy cywilno-wojskowej. Podczas operacji w Korei (1953-1973) polscy żołnierze nieśli pomoc humanitarną ofiarom wojny w Szpitalu Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK)¹. W trakcie operacji UNEF II (UNEF II – ang. *Second United Nations Emergency Force*) w latach 1973-1979 wojska dostarczały żywność ludności cywilnej², żołnierze uczestniczyli w budowie i naprawie dróg gruntowych oraz prowadzili nadzór nad pracami remontowo-budowlanymi wykonywanymi przez cywilne firmy egipskie³, zajmowali się oczyszczaniem wody i systemów kanalizacyjnych, a także dokonywali ich remontów⁴. Działania polskich sił zbrojnych inne niż wojenne można było zaobserwować również podczas operacji pokojowej UNTAG w Namibii (ang. *United Nations Transition Assistance Group*), która prowadzona była przez dwa zasadnicze komponenty – cywilny i wojskowy. W skład cywilnego komponentu wchodził między innymi: personel do nadzorowania wyborów, personel wyspecjalizowanych agend Organizacji Narodów Zjednoczonych (np. UHCR, UNICEF⁵) oraz policja międzynarodowa. Wojskowy element natomiast składał się z pododdziałów operacyjnych, logistycznych oraz obserwatorów wojskowych⁶. Zadania wchodzące w zakres współcześnie rozumianej współpracy cywilno-wojskowej realizowane były również podczas operacji UNTAG (ang. *United Nations Transition Assistance Group*). Do zadań polskiego wojska należało wówczas tworzenie warunków do przeprowadzenia wolnych wyborów, a także dostarczanie

1 K. Gaj, J. Zuziak, *Wojsko Polskie w międzynarodowych misjach pokojowych*, Przegląd Historyczno-Wojskowy, nr 5/2011, s. 25.

2 Tamże, s. 46.

3 Por. D. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2012, s. 113-128.

4 R. Kowalczyk, *Rola i zadania kontyngentu Wojska Polskiego w operacji pokojowej UNEF*, [w:] D. Kozerański, *Wojsko Polskie w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych. Konflikty, spory, bezpieczeństwo*, AON, Warszawa, 2011, s. 16.

5 UHCR (ang. *United Nations High Commissioner for Refugees*) – Urząd Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców; UNICEF (ang. *United Nations International Children's Emergency Fund*) – Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci.

6 D. Kozerański, *Kontyngenty...*, s. 140.

żywności dla grup uchodźców⁷. Polscy żołnierze podczas operacji poza granicami kraju wielokrotnie pełnili funkcje oficerów łącznikowych, a także wspierali lokalne służby bezpieczeństwa w zakresie wykrywania i likwidowania nielegalnych składów broni. Działania te wynikały zazwyczaj z zaistniałej sytuacji, rzadko kiedy prowadziły do osiągnięcia długofalowych, zamierzonych efektów. Faktyczny rozwój współpracy cywilno-wojskowej, realizowanej w sposób zinstytucjonalizowany, nastąpił dopiero na bazie doświadczeń z operacji w Bośni i Hercegowinie, podczas której po raz pierwszy w struktury sił Sojuszu Północnoatlantyckiego zostały włączone wyspecjalizowane komórki, odpowiedzialne za całokształt nawiązywania relacji cywilno-wojskowych – tzw. domy współpracy cywilno-wojskowej. Celem CIMIC było *wypracowanie wniosków do decyzji o wspólnej pracy na rzecz niesienia pokoju poprzez rozszerzenie i utrzymanie pełnej współpracy między ludnością cywilną i jej instytucjami, a także stworzenie warunków do właściwej współpracy cywilno-wojskowej na wszystkich poziomach za pomocą cywilnych przedstawicieli organizacji humanitarnych oraz innych organizacji funkcjonujących na terenie misji*⁸.

Podczas operacji w Bośni i Hercegowinie współpraca cywilno-wojskowa odgrywała istotną rolę zarówno w operacji implementacyjnej IFOR (ang. *Implementation Force*), jak i późniejszej misji stabilizacyjnej SFOR. W celu podniesienia efektywności współpracy ze środowiskiem cywilnym na poszczególnych szczeblach w strukturze dowodzenia umieszczono komórki odpowiedzialne za realizację współpracy cywilno-wojskowej – na szczeblu centralnym J-9, i odpowiednio w dół: G-5 i S-5⁹. Żołnierze CIMIC wspierali realizację zadań innych pododdziałów m.in. przez:

- koordynację oficjalnych komunikatów mających znaczenie dla spraw publicznych;
- wsparcie kampanii informacyjnej;
- zapewnienie sekcji prawnej doradztwa w sprawach prawnych aspektów porozumień, oświadczeń oraz rozpatrywania skarg i zażaleń;
- koordynowanie sporządzania analiz i opracowań na potrzeby dowództw w zakresie zagadnień politycznych oraz współpracy cywilno-wojskowej;
- nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów z kontaktów z lokalnymi władzami;
- przekazywanie informacji, mających wpływ na bezpieczeństwo i ochronę;

⁷ Tamże, s. 143.

⁸ A. Miller, *Rola i zadania CIMIC w operacjach na Bałkanach*, Zeszyty Naukowe AON, nr 4/2012, Warszawa, 2012, s. 372.

⁹ Tamże, s. 372.

- przekazywanie danych, niezbędnych do planowania kolejnych etapów operacji¹⁰.

Wraz ze zmianami, które zachodziły w zadaniach wojsk w utrwalaniu procesu pokojowego oraz zwiększeniem ilości przedsięwzięć wspólnie realizowanych przez komponent wojskowy oraz cywilny, powołane zostało Centrum Koordynacji Współpracy Cywilno-Wojskowej. Do jego zadań należało:

- zbieranie i monitorowanie potrzeb humanitarnych ludności cywilnej;
- weryfikowanie zgodności polityczno-militarnych i społecznych działań z założeniami porozumienia z Dyton;
- nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów z lokalnymi władzami cywilnymi, wojskowymi i policją krajową oraz międzynarodową;
- koordynacja spotkań organizacji międzynarodowych, rządowych i pozarządowych¹¹.

W drugiej połowie 1997 roku zaistniała konieczność sprecyzowania obszarów współpracy cywilno-wojskowej i określenia miejsca *niewojskowych* uczestników operacji w działaniach sił militarnych (SFOR). W związku z tym naczelny dowódca połączonych sił zbrojnych NATO w Europie (ang. *Supreme Allied Commander Europe* – SACEUER) określił kluczowe zadania dla współpracy cywilno-wojskowej, tj.:

- nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów z ludnością lokalną, a także cywilnymi organizacjami i agencjami w oparciu o podstawy prawne ich działalności;
- wspieranie swobody przemieszczania się oraz minimalizacja zagrożenia dla wszystkich uczestników misji;
- koordynowanie, wspieranie i pomoc ekspertów SFOR z zakresu techniki i organizacji oraz kierowanie ich do dyspozycji organizacji cywilnych w celu obudowy infrastruktury oraz demokratycznych struktur państwa, tj. szkolnictwa, policji, sądownictwa;
- udzielanie pomocy instytucjom, organizacjom i osobom fizycznym, które po wycofaniu się sił zbrojnych będą kontynuować proces odbudowy państwa¹².

Ponadto w związku ze zmianą charakteru misji SFOR z wojskowej na bardziej cywilną, w większym stopniu otworzono się na współpracę z władzą lokalną, ludnością cywilną oraz organizacjami pozarządowymi. W

10 W. Sąsiadek, *Doświadczenia w zakresie CIMIC na przykładzie Bośni i Hercegowiny*, [w:] *Współpraca cywilno-wojskowa. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej w Departamencie Społeczno-Wychowawczym MON w dniu 23 marca 1999 roku*, MON, Warszawa, 1999, s. 15.

11 Zob. W. Wójtowicz, *Współpraca cywilno-wojskowa w operacji pokojowej w Bośni*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 1998, s. 12-13.

12 L. Bagiński, C. Marcinkowski, *Współpraca cywilno-wojskowa w operacjach pokojowych*, AON, Warszawa, 2000, s. 47.

celu lepszej komunikacji oraz koordynacji działań cywilno-wojskowych w strukturze NATO włączono tzw. domy współpracy cywilno-wojskowej (ang. *CIMIC House*). Głównym zadaniem CIMIC House było wypracowanie i utrzymanie pozytywnego wizerunku SFOR w oczach ludności lokalnej oraz międzynarodowych cywilnych uczestników operacji, występowanie w roli centrum informacyjnego, udzielanie wsparcia w opracowywaniu propozycji planów projektów pomocy gospodarczej i humanitarnej, prowadzenie *banku spraw do załatwienia* oraz wsparcie władz lokalnych¹³.

Pierwszy dom współpracy cywilno-wojskowej został otwarty w strefie Polsko-Nordyckiej Brygady (ang. *NORDPOL DBE – Nordic-Polish Brigade*) 1 kwietnia 1998 roku (rys. 1.)¹⁴.

Źródło: L. Bagiński, C. Marcinkowski, *Współpraca...*, s. 48.

Rys. 1. Organizacja sekcji CIMIC (G-5) w Nordycko-Polskiej Brygadzie SFOR i przełożenie jej na wysiłki oraz kontakty z ludnością cywilną

W ramach CIMIC House prowadzono tzw. bazy spraw do załatwienia oraz centrum informacyjne. Ponadto personel wspierał lokalne władze oraz organizacje cywilne w opracowywaniu i przygotowaniu propozycji projektów pomocy humanitarnej oraz gospodarczej. Zaczęto również prowadzić świadomą politykę informacyjną poprzez uruchomienie służb prasowo-informacyjnych, stanowiących kanał komunikacyjny łączący wojsko ze środowiskiem cywilnym¹⁵.

¹³ C. Marcinkowski, L. Bagiński, *CIMIC w wybranych misjach humanitarnych i pokojowych*, Przegląd Wojsk Lądowych, nr 1/2001, Warszawa, 2001, s. 92.

¹⁴ Należy podkreślić, że główna odpowiedzialność za realizację zadań z zakresu współpracy cywilno-wojskowej spoczywała na stronie fińskiej.

¹⁵ A. Bursztyński, *Współpraca cywilno-wojskowa w ramach wielonarodowych misji wojskowych w państwach upadłych*, [w:] R. Kłosowicz, A. Mania (red.), *Problem upadku państw w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2012, s. 260.

Już w początkowym okresie, tj. od 1 kwietnia 1998 do 1 września 1998 do CIMIC House co miesiąc zgłaszało się około 100 osób z różnymi problemami. W związku z zaistniałą sytuacją społeczną, w odpowiedzi na potrzeby lokalnej ludności, przystąpiono do budowy tzw. *sieci domów współpracy cywilno-wojskowej*. W rejonie polskiej odpowiedzialności funkcjonowało sześć *domów* – w miejscowościach Doboju, Maglaju, Teslic, Derventa, Gradacac i Odzak. Innowacyjne było to, że 13 października w Teslicu uruchomiona została dodatkowa filia mająca charakter mobilny. Personel CIMIC był w stałym ruchu, każdego dnia znajdował się w innym domu współpracy cywilno-wojskowej. Natomiast działania organizacyjno-formalne codziennie w danych filiach prowadzili lokalni pracownicy techniczno-administracyjni¹⁶. Zwiększyło to możliwości realizacji zadań współpracy cywilno-wojskowej, pozwalało w jeszcze większym zakresie rozpoznać potrzeby lokalnej ludności, a także budowało pozytywny wizerunek sił wojskowych wśród społeczeństwa bośniackiego, ponieważ wyjazdy, przypominające współczesne patrole pododdziałów CIMIC, akcentowały zaangażowanie sił wojskowych w odbudowę państwa oraz pomoc miejscowej ludności, co pośrednio wpływało również na bezpieczeństwo żołnierzy.

W polskich opracowaniach do 1999 roku wiedza dotycząca współpracy cywilno-wojskowej była niekompletna, a odpowiedzialność za realizację zadań wchodzących w jej obszar była słabo zdefiniowana i rozproszona pomiędzy inne wojskowe komórki organizacyjne. Ciężar realizacji zadań spoczywał w głównej mierze na komórkach społeczno-wychowawczych, które nie były odpowiednio do tego przygotowane¹⁷. Doświadczenia z operacji w Bośni i Hercegowinie uwiaryściły potrzebę włączenia w struktury wojskowe komórki odpowiedzialnej za relacje cywilno-wojskowe. Pierwszym krokiem do włączenia komórek CIMIC w polskie siły zbrojne była zorganizowana 23 marca 1999 roku konferencja naukowa dotycząca zadań, kierunków działania oraz procedur CIMIC, a także wymiana doświadczeń z zakresu współpracy cywilno-wojskowej zdobytych podczas operacji NATO oraz ćwiczeń wojskowych, realizowanych wspólnie z innymi państwami Sojuszu¹⁸. Doświadczenia z operacji w Bośni i Hercegowinie oraz następujący rozwój współpracy cywilno-wojskowej, przede wszystkim [...] *ukazały potrzebę utworzenia konkretnych sił CIMIC w Siłach Zbrojnych RP*¹⁹. Stąd w 2000 roku na potrzeby przyszłych operacji powołana została Jednostka Ogólnego Wsparcia Współpracy Cywilno-Wojskowej (JOWWC-W)²⁰. W jej strukturze znajdował się:

- dowódca jednostki;

16 L. Bagiński, C. Marcinkowski, *Współpraca...*, s. 50-51.

17 A. Rawski, *Misje serc*, WCEO, Warszawa, 2011, s. 210.

18 Tamże, s. 210.

19 Tamże.

- szef sztabu, któremu podlegała sekcja administracyjna, sekcja operacyjna, sekcja oceny CIMIC, sekcja łącznikowa sekcja logistyczna i kancelaria;
- dowódca zespołu, który podlegał bezpośrednio dowódcy jednostki, wraz z sekcją OPS, sekcją administracyjną, sekcją logistyczną i sekcją współpracy;
- dwóch dowódców zespołów, bezpośrednio podległych szefowi sztabu wraz ze swoją sekcją OPS, administracyjną, logistyczną oraz sekcją współpracy²¹.

Kolejnym istotnym krokiem we wdrażaniu współpracy cywilno-wojskowej w Wojsku Polskim było postanowienie o utworzeniu w sztabach brygad ogólnowojskowych trzyosobowej Sekcji Współpracy Cywilno-Wojskowej, a także na poziomie dywizji oraz korpusu czterosobowych Wydziałów CIMIC. Przedsięwzięcie zrealizowane zostało do 2004 roku.

Polscy żołnierze zaczęli zdobywać doświadczenie w zakresie realizacji zadań współpracy cywilno-wojskowej poprzez udział w operacjach (szczególnie w Iraku oraz Afganistanie), a także kursach i szkoleniach w państwach i ośrodkach NATO oraz wojskowych ćwiczeniach międzynarodowych.

Adm. L. Smith, dowódca sił IFOR w kwietniu 1996 roku działalność komórek współpracy cywilno-wojskowej podsumował słowami: [...] *nikt nie słyszał o CIMIC, nie mieliśmy pojęcia, jak to robić, a teraz nie możemy bez tego żyć [...]*²². Można postawić tezę, że już wówczas przewidział on wzrost znaczenia współpracy cywilno-wojskowej w przyszłych działaniach militarnych.

Wpływ doświadczeń z operacji w Iraku na rozwój współpracy cywilno-wojskowej

Udział polskich wojsk w działaniach stabilizacyjnych w Iraku był jednym z ważniejszych czynników wpływających na rozwój Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP). Realizowane w ramach operacji zadania okazały się sprawdzianem dla SZ RP zarówno pod względem posiadanego uzbrojenia oraz wyposażenia, jaki i przyjętych procedur oraz wyszkolenia żołnierzy, a także w obszarze nawiązywania i kształtowania relacji ze środowiskiem cywilnym operacji. Podczas operacji w Iraku polscy żołnierze swoje zadania realizowali w zupełnie nowych uwarunkowaniach,

²⁰ W 2004 r. JOWWC-W przekształcona została w Centralną Grupę Wsparcia Współpracy Cywilno-Wojskowej (CGWWC-W) i 2007 roku została podporządkowana komendantowi CSnSP w Kielcach. Podstawą prawną do formowania jednostki był *Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych Nr PF-138/Org. z dnia 6 lipca 2001 r.*

²¹ A. Z. Rawski, *Misje...*, s. 211.

²² Por. A. Bursztyński, *Współpraca...*, s. 249.

na terenie państwa znajdującego się w stanie upadku. Oczywiście stało się, że dla ustabilizowania sytuacji niezbędne jest przywrócenie republice warunków do sprawowania podstawowych funkcji państwowych. Należało zatem odbudować infrastrukturę państwa, gospodarkę, przywrócić bezpieczeństwo i porządek publiczny, a także struktury polityczno-prawne. Siły wojskowe, nieprzystosowane do tego typu działań, nie były w stanie samodzielnie poradzić sobie z ich realizacją. Zaistniała zatem konieczność podjęcia dużo szerszej, aniżeli miało to miejsce w poprzednich operacjach, współpracy ze środowiskiem cywilnym operacji.

Obejmując dowodzenie Wielonarodową Dywizją Centrum-Południe (ang. *Multinational Division Central-South* – MND CS)²³, Polska przygotowała komórkę współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC). Grupa CIMIC MND CS utworzona została na bazie Jednostki Ogólnego Wsparcia Współpracy Cywilno-Wojskowej (JOWW-C) w Kielcach. Grupa początkowo borykała się ze zbyt małą ilością personelu wojskowego. W konsekwencji czego, w ramach grupy, służbę pełnili żołnierze z innych jednostek Wojsk Lądowych, a nawet Sił Powietrznych²⁴. Podczas I zmiany kompania CIMIC liczyła 12 żołnierzy niewspieranych dodatkową ochroną.

Głównym zadaniem współpracy cywilno-wojskowej podczas działań Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) w Iraku było wsparcie dowódcy MND CS w obszarze nawiązywania i utrzymywania kontaktów z władzami lokalnymi, ludnością cywilną oraz organizacjami międzynarodowymi, humanitarnymi i pozarządowymi, działającymi w jego strefie odpowiedzialności²⁵. Do podstawowych funkcji współpracy cywilno-wojskowej, realizowanej w ramach PKW Irak, zaliczono:

- utrzymywanie kontaktów ze środowiskiem cywilnym;
- planowanie i realizowanie projektów z funduszu CERP (ang. *Commander's Emergency Response Programs* – CERP);
- dostarczanie pomocy humanitarnej²⁶.

Koncepcyjne podstawy współpracy cywilno-wojskowej zostały zawarte w opracowanej w Sztapie Generalnym Wojska Polskiego *Doktrynie współpracy cywilno-wojskowej DD/9*²⁷ z 25 sierpnia 2004 roku. Skład i struktura grupy współpracy cywilno-wojskowej zmieniała się stosownie

23 Wielonarodowa Dywizja Centrum-Południe (ang. *Multinational Division Central-South* – MND CS) – jedna z trzech stref utworzonych w Republice Iraku, obejmująca prowincje: Babil, Wasit, An-Nadżaf, Al-Kadisijja, Karbala.

24 Sytuacja ta wynikała przede wszystkim z ochotniczego charakteru służby oraz niechęci żołnierzy do udziału w działaniach w odległych oraz odmiennym pod wieloma względami państwie.

25 Ł. Jureńczyk, *Polska misja w Iraku. Implikacje dla Iraku i Polski*, KPSW, Bydgoszcz, 2010, s. 133.

26 A. Joks, M. Wróbel, *Doświadczenia CIMIC w operacji w Iraku*, Przegląd Wojsk Lądowych, nr 10/2008, s. 47.

zakresu zadań realizowanych przez polski kontyngent. W latach 2003-2008 w jej skład wchodziły takie elementy jak:

- kompania CIMIC;
- taktyczne zespoły wsparcia (ang. *Tactical Support Team* – TST);
- zespoły wsparcia władz prowincji (ang. *Government Support Team* – GST);
- centrum operacyjne (ang. *Provincial Civil Military Operation Center* – PCMOC);
- zespół specjalistów;
- centrum koordynacji pomocy humanitarnej (ang. *Humanitarian Assistance Coordination Center* – HACC);
- operacyjne centrum pomocy humanitarnej (ang. *Humanitarian Operation Center* – HOC)²⁸;
- pluton ochrony.

Dodatkowo, zależenie od potrzeb, w ramach grupy CIMIC swoje zadania realizowali również cywilni specjaliści posiadający wiedzę z zakresu infrastruktury cywilnej, infrastruktury medycznej, ekonomicznej, pomocy humanitarnej, a także radcy prawni oraz specjaliści ds. ochrony dóbr kultury.

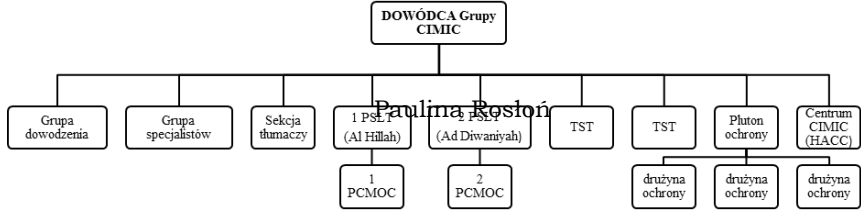
Do II zmiany PKW, po raz pierwszy poza granicę państwa, wysłani zostali żołnierze w całości przygotowani przez Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach (wówczas Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych). Żołnierze Grupy CIMIC właśnie rozpoczynający służbę w ramach dywizji Centrum-Południe bazowali na doświadczeniach z zakresu współpracy cywilno-wojskowej, zdobytych przez swoich kolegów z poprzedniej zmiany, pozostając z nimi w stałym kontakcie²⁹. Wraz z kolejnymi zmianami zwiększona została ilość personelu wchodzącego w skład Grupy CIMIC – pod koniec 2004 roku grupa liczyła 50 żołnierzy i 12 cywilnych pracowników wojska³⁰. Poniżej przedstawiona została przykładowa struktura Grupy CIMIC (rys. 2.).

27 Dokument ten był narodowym odpowiednikiem natowskiego dokumentu AJP-9, uwzględniającym możliwości polskich sił zbrojnych.

28 Na podstawie informacji uzyskanych z Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych RP (DO RSZ).

29 www.cpdmz.wp.mil.pl/pl/62/html [dostęp: 05.07.2016].

30 Proces redukcji Grupy CIMIC nastąpił od V zmiany i w rezultacie w strukturze pozostało 25 żołnierzy (na podstawie informacji uzyskanych z DO RSZ).

Źródło: dokumenty udostępnione z Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Rys. 2. Struktura CIMIC podczas III i IV zmiany PKW IRAK

Grupa CIMIC od I zmiany borykała się z licznymi problemami. Brakowało pojazdów oraz podstawowych środków łączności (tj. komputerów, telefonów, urządzeń GPS), pozwalających na realizację zadań w oderwaniu od całości ugrupowania³¹. Pododdział traktowany był w pewnym sensie jako *drugiej kategorii* – zdarzało się, że środki niezbędne do realizacji zadań przez grupę CIMIC kierowane były do innych pododdziałów.

Podczas operacji w Iraku wyciągnięto szereg wniosków mających wpływ na dalszy rozwój współpracy cywilno-wojskowej w Siłach Zbrojnych RP. Wraz z nasilającymi się w 2004 atakami na polskie patrole (szczególnie w północnej części Babil i Wasit) zaczęto przykładać większą uwagę do zapewnienia bezpieczeństwa personelowi CIMIC, który do czasu ataków był uważany za *nienaruszalny*. W związku z atakami opracowano procedury bezpieczeństwa m.in. procedury spotkań ze społecznością lokalną oraz miejsc dystrybucji pomocy humanitarnej³². Zwrócono również uwagę na konieczność posiadania przez grupę CIMIC pojazdów, zapewniających żołnierzom bezpieczne przemieszczanie się podczas patroli. Stąd wykorzystywane początkowo w Iraku lekkie pojazdy marki Chevrolet zastąpione zostały wojskowymi osobowo-terenowymi pojazdami typu Honker oraz HMMWV (rys. 3.).

Źródło: <http://www.defenseimagery.mil/imagery.html> [dostęp: 15.05.2015].

Rys. 3. Polscy żołnierze z Grupy Współpracy Cywilno-Wojskowej w pojeździe HMMWV, Irak, listopad 2005

31 Na podstawie informacji uzyskanych w Centrum Przygotowań Misji Zagranicznych.

32 A. Rawski, *Misje...*, s. 82.

Do 2005 roku ochronę grupie współpracy cywilno-wojskowej zapewniał wchodzący w jej skład pluton ochrony. Po późniejszej redukcji grupy zadanie to realizowane było przez pododdziały ochrony z pododdziałów manewrowych (m. in. pluton specjalny z 1 PSK z Lublińca)³³. W tym rozwiązaniu działalność grupy była mocno ograniczona – wyjazdy na patrole oraz prowadzenie działań w terenie zależne były od możliwości i dostępności innych elementów. Stąd też zasadne byłoby każdorazowe włączanie pododdziału ochrony w strukturę CIMIC. Podporządkowany on byłby bezpośrednio dowódcy grupy, co pozwoliłoby na zwiększenie swobody działania w realizacji zadań współpracy cywilno-wojskowej.

W trakcie operacji w Iraku uwidoczniły się możliwości wykorzystania pododdziałów CIMIC w sposób wpływający na osiąganie militarnych celów przez dowódcę. Patrole CIMIC okazały się skutecznym sposobem pozyskiwania informacji, pełniąc znaczącą rolę w procesie informacyjnym dowódcy.

W trakcie patroli żołnierze CIMIC korzystali z arkuszy ocen, służących do analizy określonych dziedzin oraz obiektów, podlegających specjalistycznej ocenie (np. arkusz *Fuel Depots*, wykorzystywany do badania stanu magazynów stacji paliw). Informacje pozyskiwane były między innymi podczas akcji humanitarnych, często przy współpracy z pododdziałami działań psychologicznych (PSYOPS), na przykład do kosztów z darami dystrybuowanymi przez personel CIMIC dołączane były ulotki zachęcające do współpracy z siłami koalicji, opracowywane w komórkach PSYOPS³⁴.

Analiza obszaru działań pozwalała na określenie czynników krytycznych w środowisku operacji, które miały zasadniczy wpływ na działania wojsk. W tym celu sporządzano charakterystykę rejonu odpowiedzialności (ang. *Area of Operation* – AOO)³⁵, opracowywaną na bazie pozyskiwanych informacji rozpoznawczych³⁶. Dostrzeżono również problem dotyczący wiarygodności pozyskiwanych informacji. Stąd podczas II zmiany utworzona została komórka analizy informacji, która zajmowała się między innymi oddzielaniem informacji prawdziwych od tzw. szumu³⁷.

Z czasem zaczęto również dostrzegać wpływ działań grupy CIMIC na wizerunek wojsk w oczach ludności lokalnej, społeczności międzynarodowej oraz opinii publicznej państw biorących udział w operacji. Jest to swoiste budowanie zaufania, które z kolei sprzyja legitymizacji społecznej działań sił pokojowych i stabilizacyjnych w

33 A. Joks, M. Wróbel, *Doświadczenia...*, s. 49.

34 Na podstawie informacji uzyskanych w Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych.

35 Rozwiązanie zostało zastosowane również podczas działań PKW w Afganistanie.

36 Na podstawie informacji uzyskanych z DO RSZ.

37 Tamże.

społeczności państwa gospodarza, bez względu na obszar prowadzenia operacji. Jacek Matuszka, polski oficer prasowy, działania grupy CIMIC określił jako [...] *jedną z wizytówek naszej armii w ramach struktur międzynarodowych*³⁸. Działania grupy CIMIC wpływały pozytywnie nie tylko na wizerunek polskich sił zbrojnych, ale całościowo – na ocenę zaangażowania sił koalicji w operację w Republice Iraku. Dodatkowo wpływało pozytywnie na morale żołnierzy oraz stanowiło czynnik osiągania zwycięstwa w *walce o serca i umysły* ludności lokalnej, a tym samym wpływało pozytywnie na bezpieczeństwo żołnierzy.

Nowym wyzwaniem dla polskich sił zbrojnych podczas operacji w Iraku była ochrona dóbr kultury³⁹. W strefie odpowiedzialności MDN CS znajdowało się ponad półtora tysiąca stanowisk archeologicznych, w tym ruiny starożytnego Babilonu, pośród którego bezcennych zabytków utworzono amerykańską bazę wojskową (zajmującą ok. 150 ha). Budowa bazy odbywała się bez nadzoru archeologicznego, przez co bezpowrotnym zniszczeniom uległy obiekty historyczne liczące tysiące lat⁴⁰.

W 2003 roku w momencie przejęcia bazy w strukturach PKW zabrakło archeologów, którzy mogliby ocenić stan zabytków. Pierwszy raport dotyczący oceny stanu zabytków powstał kilka miesięcy od przejęcia bazy⁴¹, czego konsekwencją były późniejsze oskarżenia Polaków o zniszczenie starożytnego Babilonu.

Po przejściu przez Polaków bazy podjęto szereg przedsięwzięć mających na celu przeciwdziałanie dalszym zniszczeniom i dewastacji Babilonu, tj.:

- przeprowadzono rekonesans oraz zabezpieczono zabytki i stanowiska archeologiczne;
- realizowano działania prewencyjne i edukacyjne (szkolenia oraz spotkania informacyjne dla żołnierzy MND CS, opracowanie instrukcji dotyczącej kategorii przedmiotów objętych restrykcją wywozową, kontrola bagażu i in.);

38 J. Matuszka, *Polska specjalność*, Wojska Lądowe, nr 21/2004, s. 24.

39 Konieczność ochrony dóbr kultury podczas operacji w Iraku wynikała między z innymi zapisów w konwencji haskiej, *Konwencji z 17 listopada 1970 roku o środkach zmierzających do zakazu i przeciwdziałania nielegalnemu przewozowi, wywozowi i przenoszeniu dóbr kultury* oraz *Konwencja UNESCO podpisana 16 listopada 1972 roku w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego*.

40 Tamże, s. 92.

41 K. Góralczyk, *Ochrona dóbr kultury w strefie odpowiedzialności PKW Irak w ramach międzynarodowych działań stabilizacyjnych*, [w:] D. Kozerański (red.) *Ochrona dóbr kultury w międzynarodowych działaniach stabilizacyjnych w świetle doświadczeń Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Iraku*, AON, Warszawa, 2013, s. 88.

- wspierano irackie służby (w tym Służby Starożytności oraz Policji Archeologicznej⁴²), mające na celu sprawne przeprowadzenie przekazania odpowiedzialności za obiekty dóbr kultury w ręce władz cywilnych⁴³.

Mimo późniejszych działań, początkowe niepowodzenia bardzo wyraźnie pokazały jak bardzo brak specjalistów z zakresu ochrony dóbr kultury oraz niewłaściwe zabezpieczenia zabytków oraz miejsc o dużym znaczeniu historycznym i archeologicznym, może negatywnie wpływać na wizerunek sił zbrojnych w Polsce i na świecie.

Mimo iż zgodnie z zapisami sojuszniczej doktryny AJP-9 oraz polskiej Doktryny DD/9, pododdział CIMIC nie jest bezpośrednio odpowiedzialny za realizację projektów, to właśnie to zadanie było dominujące w działalności grupy CIMIC PKW Irak. Realizacja projektów odbywała się zgodnie z przyjętymi przez dowództwo MND CS liniami operacyjnymi. Do głównych obszarów działalności projektowej należały: ochrona dziedzictwa kulturowego, projekty związane z zapewnieniem ludności dostępu do elektryczności, szkolnictwo, budowa i naprawa wodociągów i kanalizacji, opieka zdrowotna, transport i infrastruktura, rolnictwo, akcje pomocy humanitarnej, prawo i administracja oraz budownictwo. Ponadto prowadzono inne działania na rzecz dowódców, w zależności od zaistniałej sytuacji. Opracowano także procedury realizacji projektów, w wytyczne dotyczące przeprowadzania przetargów. Po tzw. *afery bakszyszowej* zaostrzono procedury realizowania projektów. Wszelkie umowy podpisywane były w obecności Żandarmerii Wojskowej i oficerów Kontrwywiadu Wojskowego⁴⁴.

Realizacja zadań współpracy cywilno-wojskowej podczas operacji stabilizacyjnej w Iraku wprowadziła współpracę cywilno-wojskową w zupełnie nowy wymiar. Po pierwsze zdobyto niezbędną dla dalszego rozwoju współpracy cywilno-wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wiedzę merytoryczno-metodologiczną. Zyskano także pierwsze doświadczenie w zakresie planowania i prowadzenia współpracy cywilno-wojskowej. W strukturach CIMIC, łącznie we wszystkich zmianach, służyło ponad 400 żołnierzy i pracowników cywilnych wojska, którzy razem z wiedzą teoretyczną zdobywali praktykę w działaniach rzeczowych. Ilość

42 W Iraku za ochronę dóbr kultury odpowiedzialne były dwie instytucje – Policja Archeologiczna, która zajmowała się fizyczną ochroną zabytków i stanowisk archeologicznych przed dewastacją i grabieżą oraz Służba Starożytności, pełniąca rolę służby konserwatorskiej.

43 Por.: K. Niciński, K. Sałaciński, *Misja w ruinach Babilonu. Fakty i dokumenty*, Towarzystwo Wiedzy Obronnej, Warszawa, 2007; K. Niciński, K. Sałaciński, *Ochrona dziedzictwa kultury Iraku w ramach polskiej misji stabilizacyjnej*, Kwartalnik Ochrona Zabytków, nr 3-4/2004.

44 Zob. <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/afery-bakszyszowa-bedzie-ponowny-proces-glownych-oskarzonych/0xhyp> [dostęp: 16.05.2016].

projektów wykonanych przez całą misję wyniosła 2547, a na ich realizację, przeznaczono ok. 141 milionów dolarów. Polska grupa CIMIC w trakcie trwania misji wykonała łącznie ok. 1500 patroli oraz prowadziła liczne akcje pomocy humanitarnej (pomocy humanitarnej i wsparcia medycznego)⁴⁵.

Przed wszystkim jednak, podczas działań PKW w Iraku, zaczęto dostrzegać znaczenie współpracy cywilno-wojskowej w realizacji działań bojowych. Po raz pierwszy w historii grupa CIMIC otrzymała propozycję bojowy i została włączona w poczet pododdziałów bojowych. Dostrzeżono, że w operacjach reagowania kryzysowego najbardziej efektywne wydaje się być połączenie działań kinetycznych oraz niekinetycznych (tj. CIMIC, PSYOPS, PIO), co w zasadniczy sposób wpływa na ogólne powodzenia operacji. Jak widać na podstawie powyższych konstatacji, zasadne wydaje się postawienie tezy, że tak naprawdę rolę i znaczenie współpracy cywilno-wojskowej w osiąganiu celów na współczesnym teatrze działań zaczęto dostrzegać na bazie wniosków z operacji w Iraku.

Profesjonalizacja Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej a współpraca cywilno-wojskowa

W 2008 roku do życia powołany został *Program profesjonalizacji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2008-2010*, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 5 sierpnia 2008 roku. Program określał potrzeby zmian w funkcjonowaniu i strukturze Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, a także wskazywał zmiany, które realizowane będą w najbliższych latach oraz potrzebę ciągłego doskonalenia sił zbrojnych. Program zakładał, że zmiany te kontynuowane będą po 2010 roku, dzięki czemu wojsko poddane zostanie gruntownej modernizacji. Zmiany i przeobrażenia, jakie zachodziły wówczas w Siłach Zbrojnych RP, nie ominęły również obszaru współpracy cywilno-wojskowej. W wyniku restrukturyzacji polskiej armii w lipcu 2011 do życia powołane zostało Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych (CPdMZ)⁴⁶. W jego skład weszły Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych oraz Centralna Grupa Wsparcia Współpracy Cywilno-Wojskowej, która ostatecznie została rozformowana 31 grudnia 2011 roku⁴⁷.

Samo słowo *profesjonalizacja* wywodzi się z języka angielskiego (ang. *professionalization*) i oznacza nadawanie czemuś profesjonalnego

⁴⁵ Informacje z oficjalnej strony Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych, <http://www.cpdmz.wp.mil.pl/pl/62.html> [dostęp: 10.05.2015].

⁴⁶ Na podstawie decyzji Nr 57/Org./P1 Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 lipca 2010 r. oraz Rozkazu Nr PF-5/Org Dowódcy Wojsk Lądowych z dnia 07 lutego 2011 r.

⁴⁷ Informacje z oficjalnej strony Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych, www.cpdmz.wp.pl [dostęp: 07.05.2016].

charakteru. Początek swój bierze jednak od łacińskiego słowa *profesio* (profesja), które we współczesnym rozumieniu oznacza zawód, zajęcie zawodowe, rzemiosło, specjalność, pracę⁴⁸. W literaturze można spotkać wiele definicji określających pojęcie profesjonalizacja. Na potrzeby niniejszego artykułu autorka postanowiła przytoczyć wyjaśnienie zawarte w *Słowniku języka polskiego PWN*, według którego *profesjonalizację* rozpatrywać można w trzech aspektach, tzn. jako:

- 1) *proces wyodrębniania się nowych zawodów lub specjalności w danej dziedzinie;*
- 2) *przekształcanie się jakichś zainteresowań, czynności w zawód;*
- 3) *nabywanie umiejętności niezbędnych do wykonywania zawodu*⁴⁹.

Adekwatnie do powyższych definicji, według źródeł wojskowych, profesjonalizacja Sił Zbrojnych RP to *integralna część procesu ich transformacji, polegająca na rezygnacji z obowiązkowej służby wojskowej i zastąpieniu jej służbą ochotniczą przy jednoczesnej przebudowie zasadniczych dziedzin funkcjonalnych Sił Zbrojnych RP*⁵⁰. Celem profesjonalizacji Sił Zbrojnych RP było *zwiększenie możliwości wypełniania przez Siły Zbrojne konstytucyjnych funkcji oraz misji i zadań, zarówno na terenie kraju jak i poza jego granicami. Powinna doprowadzić do zwiększenia efektywności jednostek bojowych, wsparcia i zabezpieczenia, a także ich zdolności do reagowania na zagrożenia militarne i niemilitarne, poprzez zwiększenie potencjału ekspedycyjnego tj. zdolności do przerzutu i użycia poza granicami kraju*⁵¹.

Profesjonalizacja sił zbrojnych jest procesem ciągłym, przenikającym wszystkie sfery ich funkcjonowania, obejmującym *profesjonalne pozyskiwanie i przygotowanie żołnierzy, profesjonalne wyposażenie ich w potrzebną broń i inne wyposażenie, i wreszcie profesjonalne organizowanie struktur i działań żołnierzy*⁵². Ciągłość procesu wynika z konieczności dostosowywania się sił zbrojnych do wciąż zmieniających się wymogów bezpieczeństwa państwa tak, aby osiągnąć postawione przed nimi cele, tj. obronę suwerenności, niepodległości i oraz integralności terytorium Rzeczypospolitej, a także realizację zadań wynikających z członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim, Unii Europejskiej oraz

48 W. Kopaliński, *Słownik wyrazów i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Świat Książki, Warszawa, 2000, s. 407.

49 *Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/sjp/profesjonalizacja;2508545> [dostęp: 07.05.2016].

50 <http://www.wojsko-polskie.pl/pl/sily-zbrojne-rp/14279,profesjonalizacja-sil-zbrojnych-rp-w-pytaniach-i-odpowiedziach.html> [dostęp: 07.05.2016].

51 Tamże.

52 S. Koziej, *Profesjonalna armia w teorii i praktyce – problemy strategiczne*, [w:] D. Kozerański, R. Niedźwiedzki (red.), *Profesjonalna armia w teorii i praktyce – kontekst strategiczny. Koncepcje – zmiany – bezpieczeństwo*, AON, Warszawa, 2012, s. 9.

Organizacji Narodów Zjednoczonych. Do głównych celów profesjonalizacji zaliczono:

- podwyższenie zdolności operacyjnych i potencjału Sił Zbrojnych RP, przy jednoczesnej racjonalizacji kosztów ich utrzymania;
- podwyższenia możliwości reagowania na pojawiające się zagrożenia w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa oraz podniesienie poziomu jakościowego;
- osiągnięcie w szybkim tempie zdolności do profesjonalnego obsługiwanie nowoczesnej techniki wojskowej⁵³.

Proces profesjonalizacji sił zbrojnych i jego przebieg wynika zarówno z uwarunkowań zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Czynniki wewnętrzne wynikają z wewnętrznej struktury państwa (tj. ustroju prawno-politycznego, siły i tradycji narodu, a także stabilności ekonomicznej). Zewnętrzna zaś związana jest z funkcjonowaniem i ewolucją środowiska międzynarodowego, w którym funkcjonuje państwo. *Głównym motorem profesjonalizacji sił zbrojnych pozostają zmiany w środowisku bezpieczeństwa, którego analiza wskazuje na brak zagrożenia wojną powszechną i na pojawienie się nowych, tzw. asymetrycznych zagrożeń i wyzwań*⁵⁴.

M. Kozub przedstawił listę potencjalnych cech przyszłych konfliktów zbrojnych. Po pierwsze – mimo że w dalszym ciągu nie istnieje prawdopodobieństwo wojny na większą skalę, wzrastać będzie ilość konfliktów lokalnych, ograniczonych co do skali i celów, których głównym źródłem będą problemy ekonomiczne, religijne, kulturowe i etniczne. Po drugie w przyszłych konfliktach wzrastać będzie spektrum możliwości użycia środków walk oraz sił zbrojnych poprzez podejście nie tylko konwencjonalne, lecz także asymetryczne. Po trzecie, autor wskazuje, że operacje wojenne oraz konflikty klasyfikowane jako *operacje inne niż wojenne* będą najczęściej operacjami połączonymi, występującymi w trzech wymiarach: narodowo-międzynarodowym, cywilno-wojskowym, bojowo-niebojowym i rodzajów sił zbrojnych oraz rodzajów wojsk. Dodatkowo podstawowym wyznacznikiem cech przyszłego konfliktu będzie poziom rozwoju technologicznego oraz zasobność ekonomiczna stron⁵⁵.

Odpowiednia organizacja profesjonalnego wojska powinna być adekwatna do potrzeb, zwłaszcza do potrzeb operacyjnych. Współczesne operacje prowadzone są na zasadzie działań połączonych poprzez

⁵³ Program profesjonalizacji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2008-2010, Warszawa, 2008.

⁵⁴ T. Chołuj, *Uwarunkowania zewnętrzne profesjonalizacji – zmiany w środowisku bezpieczeństwa zewnętrznego RP*, [w:] D. Kozerański, R. Niedźwiedzki (red.), *Profesjonalna...*, s. 21.

⁵⁵ M. Kozub, *Strategia środowiska bezpieczeństwa w pierwszych dekadach XXI wieku*, AON, Warszawa, 2009, s. 135.

angażowanie wszystkich lub prawie wszystkich rodzajów sił zbrojnych, a także w coraz większym zakresie komponentu cywilnego. Stąd kluczowa dla przyszłego funkcjonowania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, biorąc pod uwagę zadania wynikające z *Programu profesjonalizacji sił zbrojnych*, jest konsolidacja organizacyjna elementów wojskowych i pozamilitarnych. Kluczową rolę w tym zakresie odgrywać powinna grupa współpracy cywilno-wojskowej, która w procesie dalszej profesjonalizacji w żadnym wypadku nie powinna zostać pominięta. Mało tego, należy dążyć do dalszego jej rozwoju między innymi poprzez zwiększenie jej stanu osobowego. Bazując na doświadczeniach z minionych operacji, można postawić tezę, że w momencie konieczności unormowania sytuacji po konflikcie zbrojnym, współpraca cywilno-wojskowa może stać się głównym narzędziem koordynującym i scalającym wysiłki komponentu militarnego oraz cywilnego, zapewniającym uzyskanie pożądanego stanu końcowego, którym powinna być trwała stabilna sytuacja w państwie i regionie.

Odwołując się do definicji słowa *profesjonalizacja*, która mówiła, że jest ona *procesem wyodrębniania się nowych zawodów lub specjalności w danej dziedzinie*, można stwierdzić, że sam proces uzawodowienia polskiej armii, rozpoczął się już u progu końca XX wieku – w momencie wejścia Polski do NATO oraz coraz większego zaangażowania się sił zbrojnych w operacje prowadzone poza granicami państwa. Stąd można postawić tezę, że jednym z etapów uzawodowienia polskich wojsk było włączenie w struktury Sił Zbrojnych RP nowych, wyspecjalizowanych komórek, zajmujących się działalnością niekinetyczną, w tym współpracą cywilno-wojskową.

Podsumowując, autorka pragnie zaznaczyć, że powyższe założenia wskazują kierunek dalszych badań i żywi nadzieję, że zweryfikowane zostaną w kolejnych etapach badań w przewodzie doktorskim.

Zakończenie

Rozwój współpracy cywilno-wojskowej jest procesem złożonym i rozpatrywany może być w różnych aspektach. Niniejsza publikacja jest próbą identyfikacji czynników, które wpływają na jej rozwój. Autorka poprzez zaprezentowanie treści pokazuje, jakie czynniki i w jaki sposób wpływają na zmiany, które w niej zachodzą. Współpraca cywilno-wojskowa zmienia się wraz z ewolucją charakteru oraz uwarunkowań operacji. Jej poszczególne aspekty, w wymiarze międzynarodowym, realizowane były od momentu zaangażowania się polskich sił zbrojnych w działania poza granicami państwa. Jednak po raz pierwszy, w sposób zinstytucjonalizowany, wykorzystana została podczas operacji NATO w

Bośni i Hercegowinie, podczas której polscy żołnierze po raz pierwszy zetknęli się z komórkami CIMIC włączonymi do struktury zadaniowej.

Polskie pododdziały CIMIC po raz pierwszy przygotowane w całości przez narodowe ośrodki, na szeroką skalę wykorzystane zostały podczas operacji stabilizacyjnej w Iraku. Operacja ta dała podstawy teoretyczne współpracy cywilno-wojskowej i pozwoliła zdobyć żołnierzom pierwsze doświadczenie w warunkach bojowych. To co zostało wypracowane w Iraku, wykorzystane i udoskonalone zostało podczas operacji ISAF w Afganistanie, wprowadzając tym samym współpracę cywilno-wojskową realizowaną przez polskie siły zbrojne na zupełnie inny poziom.

Na zakończenie należy zaznaczyć, że w każdej operacji współpraca cywilno-wojskowa prowadzona będzie w inny sposób, dostosowując charakter do uwarunkowań teatru działań. Każda operacja wnosić będzie do dorobku współpracy cywilno-wojskowej zupełnie nowe doświadczenia oraz generować zupełnie nowe kierunki jej rozwoju. Jednak każdorazowo celem współpracy cywilno-wojskowej w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych będzie budowanie zaufania do wojsk, a przez to legitymizacji społecznej działań sił pokojowych i stabilizacyjnych w społeczności państwa gospodarza oraz w szerszej perspektywie w środowisku międzynarodowym.

Podkreślić także należy, iż rozwój współpracy cywilno-wojskowej jest procesem złożonym i wciąż trwającym, stąd przedstawiono w niniejszym artykule rozwiązania problemów, nie wyczerpują tematu i kontynuowane powinny być w dalszym procesie badań.

Bibliografia

1. Bagiński Lech, Marcinkowski Czesław, *CIMIC w wybranych misjach humanitarnych i pokojowych*, Przegląd Wojsk Lądowych, Warszawa, nr 1/2001.
2. Bagiński Lech, Marcinkowski Czesław, *Współpraca cywilno-wojskowa w operacjach pokojowych*, AON, Warszawa, 2000.
3. Gaj Krzysztof, Zuziak Janusz, *Wojsko Polskie w międzynarodowych misjach pokojowych*, Przegląd Historyczno-Wojskowy, nr 5/2011.
4. Joks Adam, Wróbel Marek, *Doświadczenia CIMIC w operacji w Iraku*, Przegląd Wojsk Lądowych, nr 10/2008.
5. Jureńczyk Łukasz, *Polska misja w Iraku. Implikacje dla Iraku i Polski*, KPSW, Bydgoszcz, 2010.
6. Kłosowicz Robert, Mania Andrzej (red.), *Problem upadku państw w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2012.
7. Kopaliński Władysław, *Słownik wyrazów i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Świat Książki, Warszawa, 2000.

8. Kozerański Dariusz (red.), *Ochrona dóbr kultury w międzynarodowych działaniach stabilizacyjnych w świetle doświadczeń Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Iraku*, AON, Warszawa, 2013.
9. Kozerański Dariusz (red.), *Wojsko Polskie w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych, Konflikty, spory, bezpieczeństwo*, AON, Warszawa, 2011.
10. Kozerański Dariusz, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2012.
11. Kozerański Dariusz, Niedźwiedzki Ryszard (red.), *Profesjonalna armia w teorii i praktyce – kontekst strategiczny. Koncepcje – zmiany – bezpieczeństwo*, AON, Warszawa, 2012.
12. Kozub Marian, *Strategia środowiska bezpieczeństwa w pierwszych dekadach XXI wieku*, AON, Warszawa, 2009.
13. Matuszka Jacek, *Polska specjalność*, *Wojska Lądowe*, nr 21/2004.
14. Miller Anna, *Rola i zadania CIMIC w operacjach na Bałkanach*, *Zeszyty Naukowe AON*, nr 4/2012, Warszawa, 2012.
15. Niciński Kazimierz, Sałaciński Grzegorz, *Ochrona dziedzictwa kultury Iraku w ramach polskiej misji stabilizacyjnej*, *Kwartalnik Ochrona Zabytków*, nr 3-4/ 2004.
16. Niciński Kazimierz, Sałaciński Krzysztof, *Misja w ruinach Babilonu. Fakty i dokumenty*, *Towarzystwo Wiedzy Obronnej*, Warszawa, 2007;
17. *Program profesjonalizacji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2008-2010*, Warszawa, 2008.
18. Rawski Aleksander, *Misje serc*, WCEO, Warszawa, 2011.
19. Wójtowicz Władysław, *Współpraca cywilno-wojskowa w operacji pokojowej w Bośni*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 1998.
20. *Współpraca cywilno-wojskowa. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej w Departamencie Społeczno-Wychowawczym MON w dniu 23 marca 1999 roku*, MON, Warszawa, 1999.

Źródła internetowe

1. <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/afery-bakszyszowa-będzie-ponowny-proces-głównych-oskarżonych/0xhnp> Oficjalna strona Wojska Polskiego.
2. <http://www.wojsko-polskie.pl/pl/misje-zagraniczne/polskie-kontyngenty-wojskowe/misja-pokojowa-onz-w-libanie/14213,wiesci-z-libanu.html>.
3. <http://www.wojsko-polskie.pl/pl/sily-zbrojne-rp/14279,profesjonalizacja-sil-zbrojnych-rp-w-pytaniach-i-odpowiedziach.html>.
4. Oficjalna strona Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych, www.cpdmz.wp.pl.
5. *Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/sjp/profesjonalizacja;2508545>.

THE DEVELOPMENT OF CIVIL AND MILITARY COOPERATION IN THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF POLAND. PART 2

Abstract: The paper is the continuation of the publication entitled "The Development of Civil and Military Cooperation. Part 1" (*Obronność, Zeszyty Naukowe* no.2 (18)/2016). In both articles, the author attempts to answer the question of what factors, and to what extent, affected the development of Civil Military Cooperation (CIMIC) in the Armed Forces of the Republic of Poland. The first part analyses the origin of, and the reasons for establishing, CIMIC, and the process of its institutionalization in the Polish and NATO Armed Forces, as well as the influence of the international humanitarian law of armed conflict on creating CIMIC and on its evolution.

In the second part, the author describes the manner in which the experience gathered in the previous conflicts in Bosnia and Herzegovina, as well as in Iraq, influenced the development of CIMIC. Moreover, the paper also analyses what the link is between the professionalization of the Polish Armed Forces and the development of civil and military cooperation.